

Elveszett tükörképek óév-búcsúztatója

A 28. SZÁMLA

– J eges hidegség dermesztette a szívemet, és legbelülről, a szívem mélyéről mintha tűhegyes jégcsapok szurkáltak volna forrón lüktető idegeimbe... Sálamról s kabátomról megfeledkezve, a dühtől vakon rohantam bele a kátránysötét, viharos éjszakába. Odakünn úgy nyikorogtak a szélkakasok, mintha éppen most fordulna az Idő örökké mozgó, irtóztató óraműve, s szinte hallani lehetett, hogy az óév (és külön minden egyes napja) mindjárt tompán görögve alázúdul az elmúlás szakadékába.

Tudom, hogy valahányszor a vége felé közeledik az esztendő, az ellenséges hatalom kaján kárörömmel folyton az orrom alá dörgöli: „Nézd csak, nézd, mennyi öröm válik útra belőled az idén is, hogy többé sose térjen vissza! Mennyi gyönyör és mennyi vidámság! De sebaj, hamarosan benő a fejed lágya, és nem sokra becsülöd az ilyesfajta tarka vigalmakat, egyre inkább úgy élsz majd, amint az egy komoly és dögunalmas emberhez illik – minden öröm nélkül!”

És ekkor történt, hogy kabátomat, ernyőmet odahagyva, kirohantam a törzskocsmámból, bele a vak-sötét szilveszteréjszakába! – kiáltom magam elé E. TH. A. HOFFMANN magam által átformált szavait, miközben most éppen az ellenkező irányba, azaz nem bele a szilveszteri éjszakába, hanem törzskocsmám felé igyekszem, a kispolcomon berendezett megválogatott gyűjteményem, a Mámor Könyvtára irányába, hogy megkezdem törzsközönségemnek a legalább három éve tervezett döntő előadás-sorozatomat a Magyar Mámor történetéről az óév utolsó napján, hogy aztán azok az újév első felében jelenjenek majd meg e lapokon.

De ki tudná leírni megrökönyödésemet, amikor a kávéház ajtaját betaszítva pontosan ugyanarra a látványra érkezem, amelyből az óév utolsó napján, vagyis az újév beköszöntekor távoztam!

Az élőképpé dermedt csoportozat a következőképpen fest:

SZABÓ ERVINNÉ homlokát preraffaelita Ophelia-virágdíszekkel övezve, egy harangszoknya-költeményben áll az asztal tetején és papírtrombitát fúj teli tüdővel; félig elvirágozott, de még ekként is szerfölött csábítóan fickándozó keblei némileg Monsieur DELACROIX híres festményét idézik, ahol a szabadság nemtője a barikádokra hág; előtte hódolója, a VÁNDORFILOZÓFUS térdel, és egy ezüstözött kehelyben pezsgőt nyújt felé, a TÁLTOS a törzsasztalánál ül, és szódásalj-lencsésű szemüvegét tisztogatja, NEMETSCHKEK a Theatar an der Wienbe szóló jegyét villogtatja, míg a nemrég ismét előkerült, kalandos szakállú SZTAREC a földön elnyúlva, üvegcserepekkel és különféle ételekkel borítva ezt ordítja bele a terembe, miközben a rádióból a KOCSIS ZOLTÁN vezényelte magyar *Himnusz* szól:

„Lord Chamberlain, a Brit Impérium miniszterelnöke, mikor éppen kifelé tartott a petuski vasútállomás étterméből, megcsúszott valami hányadékban, és esés közben felborította a szomszéd asztalt.

Az asztalon a következők voltak: két sütemény – darabja 35 kopejka, két adag bifsztek Stroganoff-módra, 73-73 kopejkáért, két adag tőgy – 39-39 kopejkára árazva, és két kancsó ürmös – mindkettő nyolc decis. Az edények mind épen maradtak. Az ürmössel például ezt történt: az egyik kancsó ugyan ríptyára tört, mégse folyt ki belőle egy csepp sem. Ha számításba vesszük, hogy az üres kancsó ára egy adag tőgy hatszorosa, az ürmös árával pedig minden csecsemő tisztában van, találd ki, mekkora számlát nyújtottak be Lord Chamberlainnek a Kurszki pályaudvar büféjében?”

– Majd mindjárt megmondom én magának, hogy mekkora a 28. számla! – kiáltja a tőle megszkottól egy kissé ingerültebb hangon a FIZETŐPINCÉR, és karjával széles ívben előremutat, akárha a kurszki katlanban 1943-ban lezajlott irtóztató pánccelos-ütközetet vezényelné.

És ebben a pillanatban az élőképen felismerem önmagamot is, ugyanabban a pózban, ahogy szilveszter éjjelén elhagytam a termet, kabát és sál nélkül, dült arccal és dühvel a forralt boros kismedencébe belezuhanó SZTAREC hülye találós kérdését hallva, melyben természetesen azonnal felismerem VENYEGYIKT JEROFEJEV *Moszkva-Petuski* című regényét.

És lassan rádöbbenek, hogy egyfajta időhurokba kerültem, amelyben az óév és az újév összekeveredik, sőt duplikálja egymást, és messze nem véletlen, hogy éppen HOFFMANN novellájával kezdek, hiszen annak főhőse ezt konstatálja kétségbeesetten: „Szilveszter estére mindig valami egészen különleges ünnepi csemegét tartogat számomra az ördög”. Most egyszerre kint és bent fogok egeret a törzskocsmám küszöbén.

Hogy az időcsapda lenne e sátáni desszert, az immár nem lehet kétséges. És azonnal át is látom az okát, miközben helyet foglalok törzsasztalomnál, és előveszem HOFFMANN egyik gyűjteményes kötetét, és már bele is kezdenék előadásomba az

Elveszett tükörkép története című szakasról, amikor felismerem, hogy mi magunk vagyunk ezek az elveszett tükörképek, nem azok, akik elvesztették önmaguk portréját, hanem éppen ellenkezőleg, azok, akiknek a tükörképe önálló életet kezdett élni az idő két végpontján.

És a luciferi nyalánkság oka, nem lehet kétséges. Mindeddig teljes erővel azon voltam, hogy kilépek és búcsút vegyek ettől a rettenetes, halottakkal telezsúfolt évtől, de az ördög persze nem enged el belőle, és hálót sző az idő kirojtosodott részeiből, hogy hurkot kerítsen a nyakam köré, és fogva tartson a magamról levedleni akart évben.

De amikor mindezt elő akarom adni a törzsközönségemnek, kifejtve, hogy az irodalom nem más, mint az elveszettek tűnt tükörképek megjelenítésének átgondolt rendszere, ugyanakkor félve a VÁNDORFILOZÓFUS esetleges szarkasztikus megjegyzéseitől, aki nyilván egyrészt lukácsistának (tükörzéselmélet), másrészt platonikusnak (ideatan) fogja titulálni teóriámat, azt kell látnom, hogy magamnak vagy tükörképemnek szónokolok a teremben. A VÁNDORFILOZÓFUS egyelőre sehol sem mutatkozik, és a TÁLTOS és SZABÓ ERVINNÉ is csak e pillanatban kép be az ajtón: a hetyke papírkalapkát viselő könyvtárosnő szájában trombita rivall, míg konfettivel teleszemetelt vállú ura egy régi *Mozgó Világ* számot, ha jól látom, az 1980. júniusit lobogtatja felém:

– Most jövünk Szentendréről, a Mozgó Világ kiállításról. Rettenő élmény, mintha a régi énemmel találkoztam volna a fényképeken. Tühegyre szúrva ragyogtam a tárlók tükre alatt.

– Maga nem nézi meg, FILOLÓGUS uram? Pedig maga is szerepelt a lapban, láttam a nevét a dícsőségstáblán – bújja felém SZABÓ ERVINNÉ, azzal ünnepi harangszoknyáját pörgetve helyet foglal, és már nyitja is ki a MAMA (Magyar Művészeti Alkotóház) könyvtárosaként kapott céges laptopját.

– Elvből nem utazom HÉV-vel. És nem nézem meg, mert nem érdekel – mondom fojtottan. – Nem akarok rabszolgája lenni az Időnek. Nem érdeklek a régi önmagam. Nem érdekel az elveszett, de most kiállításra került tükörképem.

– Fájdalmasan igaza van – folytatja a TÁLTOS. – Mert a fényképeken abban a hosszú hajú, nyüzüge ifjoncban képtelen voltam felismerni magam. Egy hasonmás voltam, de annak csupán a paródiája! Egy elveszett és most használatlanul, öregedés nélkül előkerült tükörkép! Bort ide azonnal, hogy leöblítsem!

– Igen, a hasonmás, mint HOFFMANN úr egyik novellájában, vagy netán DOSZTOJEVSZKI-nél – vág szemével SZABÓ ERVINNÉ az asztal alól előmászó, már éjfél előtt is holtrészeg SZTAREC felé, aki szerelmi bánatában legalább három hónapja nem kereste a fatális könyvtárosnő társaságát.

– Ha megölsz se látok nyomot, / Ismeretlen már e táj, / Alighanem ördög vezet, / Összevissza körbe jár – szavalja BAKUNYIN kései utódja a híres PUSKIN sorokat, azzal ő is felkiált: – Bort ide, bort, méghozzá forraltat, hogy felmelegedjünk!

– Az ganéjt és undok szart, míg nem mozzogod, nem annyira bűdös; mihelyst megmozdítod, ottan az benne való

büdösség felindul, Így sok ember, mikor nem kísértgetetik, sokszor csendes; de ha reárohan az ördög izgatása, felindul – szól megvetően a FIZETŐPINCÉR, azzal egy gyerekkád méretű, illatosan párolgó forralt bort állít az egyik hatalmas, pogácsákkal, kis perecekkel megrakott asztalra.

– Irtóztató hideg dül odakint – mondja a TÁLTOS. – ilyenkor mindig eszembe jut a szilveszter éj-jelén született PETÓFI SÁNDOR.

– És az ő *Apostol* című örökbecsű költeményének hidegglelős sorai – kotyog közbe egy újabb felbuk-kant tükörkép, azaz NEMETSCHKEK, aki most lép a terembe, és már idézi is:

Az óra nyelve éjfél hirdetett.
Kegyetlen téli éj vala,
A téli éjszakák két zsarnoka
Uralkodott:
A hideg és sötétség.
Födél alatt volt a világ,
Ki is kísérténé az istent
Ilyenkor szabad ég alatt?

– Nem maradok sokáig – folytatja fellengzősen – mivel az újév második napjára van egy jegyem JACQUES OFFENBACH *Hoffmann meséi* című operájának előadására a Theater an der Wienben. – A világ minden kincséért se mulasztanám el.

És már dúdol is: – Csendes éj, óh szerelmes éj... Én meg riadtan észlelem, hogy a szöcskeszájú könyvtárosnő vele dalolássza a ringató barkarolát. De ezt már nem hagyhatom annyiban.

– Rúgjatok be, kiáltom BAUDELAIRE-rel együtt, barátaim! Rúgjatok be! – harsogom bele a terem-be egy kis korsónyi forró borral a tenyeremben. – Rúgjatok be, hogy ne legyetek marcangolt rabszol-gái az Időnek! Rúgjatok be szüntelenül! Mert lám, a TÁLTOS is rabszolgája az Időnek, hiszen egyko-ri önmagát keresi a Mozgó Világ kiállításon. Pedig ott már nincs senki, azon a fényképen nem maga van, hanem csak egy ócska másolata, az elveszett tükörképe! Miközben mindannyian elveszett tükör-képek vagyunk, azaz irodalmi alakok, más néven: pontos másolatok. És csak egy mód van rá, hogy kilépjünk az Idő jármából, és ez nem más, mint a a részegség.

Vagy ahogy a Magyar Mámor egyik nagy prófétája, CSÁTH GÉZA írta: az ópium – mondom, de a SZTAREC gúnyosan közbekiált: – No mi van, akkor ez már az évek óta ígért előadás?!

– Igen, ez már az előadás, vagy annak tükörképe! – vágom a szemébe, és azzal a Mámor Kiskönyv-tára egy agyonhasznált kötetéből már olvasom is:

„A lét esszenciája olyan drága portéka, amelyből egész nemzedékek évszázadok alatt kapnak – egy órát.

Aki ebbe belenyugszik, az belenyugodott abba, hogy meghaljon, mielőtt megszületett. Aki azon-ban valójában emberré tudott lenni, és számot vetett magával – mint méltóságához illik –, az raboljon magának mindennap tizennégy órát. Ez a tizennégy óra egyenlő négyszáz generációnak nyolcezeréves életével. De számítsunk csak ötezret. Egy nap alatt tehát ötezer esztendő élek. Egy esztendő alatt ez körülbelül kétmillió évet jelent. Föltéve, hogy az ópiumszívást mint kifejlett erős férfi kezded, és nagy gondot fordítasz testi épséged fönntartására – amelyet legjobb ügyes orvosra bízni – tíz esztendeig el-élhatsz. És akkor húszmillió éves korodban nyugodtan hajthatod fejedet az örök megsemmisülés je-ges párnájára.”

– Ópium...– sóhajt a TÁLTOS nosztalgikusan. – Erről mindig THOMAS DE QUINCEY jut eszembe, emlékszel, Melinda?...

– De ellentétben velünk, kisuram – csacsogja SZABÓ ERVINNÉ – a csodálatos angol rajongott a hidegért, a télért, és szembeállította, sőt kijátszotta a laudániumot a borral szemben. És már olvas-sa is a laptopból:

„A nyers ópium soha nem okozhat az alkohol hatásához hasonló közérzetet vagy állapo-tot, és nemcsak hatásának fokában, hanem minőségében is teljesen más. A bor okozta kellemes érzés egyre fokozódik, eléri csúcspontját és csökkenni kezd, az ópium okozta gyönyör azonban nyolc-tíz óra hosszat is megmarad a tetőfokon, orvosi műszóval élve, heveny, a másik üdült gyönyör, az egyik hir-telen fellángolás, a másik egyenletes parázslás. A leglényegesebb különbség azonban abban áll, hogy a bor szétzilálja, ellenben az ópium kellő mértékben élvezve soha nem sejtett rendbe hozza szellemi képességeinket, tökéletes rendet, harmóniát hoz létre köztük. A bor hatására elveszítjük uralmunkat önmagunk felett, az ópium önuralomra serkent. A bor megzavarja a fejünket, elhomályosítja ítélő-

képességünket, és az ittas ember érzelmi kitöréseinek, legyen az megvetés vagy csodálat, szeretet vagy gyűlölet, természetfeletti csillogást és szertelen élnkséget kölcsönöz; az ópium hatására ezzel szemben mind szemlélő, mind cselekvő erőink nyugalomba és egyensúlyba kerülnek. Így például az ópium, akár a bor, szívünk és jóakaratumk túláradásához vezet, de azzal a lényeges különbséggel, hogy ittassággal együtt fellépő hirtelen ellágyulásban mindig van több-kevesebb érzélgősség, ami a kívüllálókra visszataszítóan hat. Sűrű kézszorongatások és könnyek közepette ilyen állapotban örök barátságot esküszünk, s senki halandó nem is sejtí tulajdonképpen: miért; ilyenkor érzékeink veszik át rajtunk korlátlanul az uralmat.”

– Bizony, ez nagyon igaz – szólal most meg a VÁNDORFILOZÓFUS. – És a zokogó összeborulás egy fröccs fölött, nyálas fogadkozás újév részeg hajnalán, giccses érzelmi kitörések, nos, mindez különösen igaz a magyar seggfejre, akiről – néz át most szinte pimasz tekintettel a TÁLTOS asztalához –, mint önök is tudják, már régóta tervezem megtartani döntő előadásomat, de miként FILOLÓGUS uram a magáéval, én magam is eleddig kudarcot vallottam. De azt már feltehetően maguk sem tudják, hogy DE QUINCEY barátunk még kábítószerélvezet közben is bűvárolta a jeles bölcselőket. Ópiumkönyve lapjain például ezt írja:

„Ismét boldog voltam; csak napi ezer csepp laudánumot vettem magamhoz. Agyam oly frissen működött, mint még soha, és újra Kantot olvastam, s újra értettem őt, vagy legalábbis azt hittem, hogy megértem.” De hát ki érti KANT úr műveit a maguk teljességében?

– Senki, legfeljebb EDMUN BURKE úr, és maga... – szúr oda egyet NEMETSCHEK, és ezt halva SZABÓ ERVINNÉ hátravetett fejfel fölkacag, azzal az asztal tetejére ugrik, és felkiált: – Pezsgőt! Itt az éjfé! Pezsgőt!

Mire a VÁNDORFILOZÓFUS kidurrant egy palackot, megtölti az ezüstözött kelyhet, és imádotja elé térdel, a SZTAREC meg föl pattant, a pezsgősüveg felé kap, de elzuhan, magával rántva palackokat, tányérokat, és miközben elkezdí üvölni az irtózatos szovjet találós kérdést, én felugrom, kirohanok a hóval és jéggel zúgó 2017-es éjbe, fejemben a kérdéssel, hogyan lehetséges, hogy Lord Chamberlain Petuskiban döntötte föl az asztalt, ám mégis a Moszkvában található Kurszki pályaudvaron kellett volna kiegyenlítenie a számlát, de átgázolok az újabb időhurkos kérdésen, és rohanok tovább, bele az újévbe, mégpedig azzal a tudattal, hogy majd bizonyára az Ördög fogja kiegyenlíteni ki ezt az utolsó óévi számlát. ■ ■ ■

Bán Zoltán András (1954) irodalmár. Csont András néven zenei írásokat is publikál. Korábban a *Beszélő* és a *Magyar Narancs* szerkesztője. Legutolsó kötete: *Giccs*, Kalligram, 2016.

